

Kétségen felül áll az, hogy Róma tudományos és művészeti kincseinek, antik és keresztény emlékeinek tanulmányozása azt az emelő és nemesítő hatást, a mit a multban gyakorolt, jelenleg és a jövőben is érvényesíteni képes. Ez a felfogás Európa összes művelt nemzeteit arra készítette, hogy az örök városban tudományos és művészeti intézeteket létesítsenek.

Hogy soraikból a magyar ne hiányozzék, 1894-ben történeti intézet céljaira, 1902-ben pedig festők és szobrászok befogadására, Róma egyik villa-telepén, diszes épületeket emeltem. A történeti intézetben, egy évtizeden át, a püspöki kar tagjai, a szerzetesrendek főnökei és a M. T. Akadémia által küldött történetbúvárok eredményteljes munkásságot fejtettek ki, a miről jelentékeny kiadványok tanuskodnak. A művészházban a mai napig három művész dolgozik, kiket évenként 10.000 korona ösztöndíjjal, ezenfelül egy részüket megbízásokkal is láttam el.

Azon óhajástól vezérelve, hogy ez a két intézmény, a kath. egyház és a nemzeti kultúra szolgálatában, állandóan megalapíttassék és üdvös hatását fokozott mértékben érvényesítse, a következő indítványt van szerencsém előterjeszteni:

Méltóztassék a nagyméltóságú püspöki kar ő cs. és ap. kir. Felségétől, a magyar kormány útján, olyan legfelsőbb elhatározást kieszközölni, melynek alapján a nekem tíz év előtt adományozott szentjobbi apátsági javadalom jövedelmei ezentúl állandóan az egyházi tudományosság és művészet céljaira, első sorban a római intézetek fönntartására fordíttassanak.

Ezzel az indítvánnyal kapcsolatosan a következő ajánlatokat teszem:

1. Mihelyt javaslatom elfogadása az illetékes tényezők részéről biztosítva lesz, lemondok az apátsági javadalomról, melyet (köztudomás szerint) elpusztult állapotban vettem át és fáradozásommal olyan helyzetbe hoztam, hogy jövedelme 40.000 koronát meghalad.

2. A javadalomban általam szerzett, magántulajdonomat képező, élő és holt felszerelést, úgyszintén az apátsági szöllővel határos szöllőterületeket, összesen mintegy 120.000 korona értékben, kárpótlást nem igényelve, a javadalomnak ajándékozom.

3. A római építészem által mai értékükben 348.000 frankra becsült római épületeket (melyeket csak 55.000 frank, részben már letörlesz-

tett, törlesztéses kölcsön terhel) az azokban található felszereléssel, a nm. püspöki kar rendelkezésére bocsátom.

4. A római intézetek és rokon tudományos és művészeti czélok javára pénzalap létesítése végett

a/ 100.000 korona névértékű földhitelintézeti záloglevelet adok át, a mely érték a szentjobbi apátsági javadalomba is befektethető, a mennyiben így magasabb, de mégis biztos jövedelmezése érhető el.

b/ Kellő formában kiállítandó, vissza nem vonható nyilatkozattal kanonoki javadalmam összes jövedelmét, mely 25.000 koronát rendszerint meghalad, ezen alap javára átengedem.

c/ Kijelentem, hogy hagyatékomat (némely legátumok levonásával) már is ezen alap részére végrendeletileg biztosítottam.

Mivel pedig a római intézetek fönntartása a gazdasági bizonytalan esélyektől és válságoktól független jövedelem biztosítását igényeli, egy országos hírű kath. vallású gazdasági tekintélyvel tárgyalásokat indítottam meg 15 évi bérleti szerződés kötése végett, mely már az első évben 44.000 korona tiszta jövedelmet biztosítana. Ez a későbbi években 60.000-ig emelkednék. Egyúttal az általam felajánlott alap befektetésével a javadalom állagának értéke folytonosan emelkednék.

Ezzel szemközt a következőket kérem:

1. A szentjobbi apátság jövedelmeiből biztosítsassék részemre évenként 20.000 korona.

2. Százezer koronás adományom 4%-os kamataival szabadon rendelkezhessem élethossziglan.

3. A létesítendő alaphól találjanak fedezetet a javadalmaim jövedelmeinek terhére elvállalt kötelezettségeim: a pozsonyi Pázmány-emplék felállítása, a Rákóczi-collegium templomának kifestése és az általam fölépített szentjobb apáczaárdának felszerelése. Ezen három célra már is mintegy 50.000 koronát fordítottam. Még 36.000 koronára van szükség, a mely három évre (1911—3) oszlik el, és a melynek jó részét, ha a javadalom haszonélvezetét 1911-ben megtartom, én fogom fedezni.

★

A mennyiben ezen ajánlatom elfogadtatik és ő Felsége kedvező elhatározása kieszközöltetik, a nagymélt. püspöki kar illetékességéhez fog tartozni a két római intézet szervezésére és igazgatására, az apátsági javadalom és a pénzalap kezelésére vonatkozó szabályzat kidolgozása céljából a szükséges intézkedéseket megtenni. Ha parancsolja, a legnagyobb készséggel fogok ezirányban részletes tervet előterjeszteni.

Egyébiránt kijelentem, hogy a római inté-

zetek és a szentjobbi apátsági javadalom kezelésére a saját személyemnek semmiféle jogot nem kívánok fönntartani.

Régebben tett ajánlataim érvényesíthetése végett csakis azon kérést terjeszttem elő, hogy a történeti intézetben létesítendő ösztöndíjas helyekből egy-egynek betöltésére a nagyváradi latin szert. egyházmegye, a M. T. Akadémia és a Szent-István-Társulat tudományos osztálya élvezze a bemutatás jogát, azon szabályzat keretében, a melyet a nm. püspöki kar meg fog állapítani.

★

A szentjobbi apátsági javadalomnak a jelezett célokra adományozása a hazánkban érvényes egyházi jog elveivel és a negyedfélszázadon át uralkodó gyakorlattal teljesen összhangzásban álló intézkedés jellemével bírna.

Ugyanis az 1548-ik évi országgyűlésen, a főpapság javaslatára alkotott, a legfőbb királyi kegyúr által szentesített, a szentszék által tudomásul vett XII. törvényczikkely nemcsak megengedi, hanem a leghatározottabban követeli, hogy «az elpusztult kolostorok javai és jövedelmei fordítottassanak és használtassanak»:

a/ «tudós lelkészek, Isten igéjét híven hirdető papok ellátására»,

b/ «iskolák felállítására, azokban tudós, istenfélő tanítók fönntartására»,

c/ «jó reménységű és hajlamú ifjak és növendékek segélyezésére, hogy ilyen módon jó és tudós férfiak ellátásban és támogatásban részesüljenek».

Ezen törvény értelmében jutottak az elpusztult kolostorok javadalmi jezsuita-tanintézetek, papnöveldék, a budapesti egyetem, a bécsi Teréziánium, a vallás- és tanulmányi alapok birtokába.

Igy tehát az elpusztult kolostori javadalmakhoz tartozó szentjobbi apátságnak a római intézetek céljaira adományozása a mai napig érvényes törvény követelésének, a magyarországi joggyakorlatnak, sőt még az egyetemes egyházi jog szellemének és az alapítók inteniói-nak is, sokkal inkább felel meg, mint haszonélvezése egyházi dignitáriusok által.

Könnyű lesz az adományozásnak olyan formáját megtalálni, a mely a javadalom megszüntetését nem involválja. Útmutatással szolgál éppen a szentjobbi apátság közelmúltjából az a tény, hogy 1860-tól harmincz éven át a javadalom egymásután három kassai püspöknek adományoztatott azzal a kötelezettséggel, hogy jövedelmeit a kassai székesegyház *műemlékszerű restaurációjára* fordítsák, és azzal a joggal, hogy címét viselhessék.

Megpenditem azon gondolatomat, hogy az apátsági javadalom legtermészetesebben adományozható volna ezidőszerinti gondnokának,

a váradi I. sz. káptalannak, mely bizonyára nemes kötelességének tartaná azt, hogy saját alapítója szent László király másik alapítványát kezelése alá vegye, és büszkeségének tekintené, hogy jövedelmei az ő közvetítésével használtatnak föl a tudomány és művészet céljaira.

A szentjobbii apát címét mindenkor egyik literarium stallum birtokosa viselhetné.

★

A nagy országalapító szent jobbja, a melynek alkotásai a magyar állam fönnállásának biztosítékai, nem szorul arra, hogy az azt környező nemzeti kegyelet élesztésére új eszközöket keressünk.

De a szentjobb örzésére alapított apátság javadalmának a római intézetek javára adományozásával a modern nemzeti életnek hatalomban folyton emelkedő két tényezője: a tudomány és művészet, mintegy a szentjobb védnöksége alá helyeztetnék, áldásainak részévé válnék.

Ily módon elődeink súlyos hibáját, melyet azzal követtek el, hogy szent Isván római alapítványát pusztulni, megsemmisülni engedték, jóvá tenné az ő szent jobbja!